

9. 5. 2019

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Smluvní pokuta a její moderace soudem

V občanském zákoníku je smluvní pokuta jakožto utvrzující institut upravena v osmém díle označeném jako Zajištění a utvrzení dluhu. Smluvní pokuta je běžně uplatňována v rámci smluvní dokumentace, kdy její funkce může být utvrzovací, zajišťovací, sankční, kompenzační nebo prevenční. Lze shrnout, že cílem smluvních pokut je, aby závazky, ke kterým se smluvní strany v rámci smluvní dokumentace zavázaly, byly splněny. Pokud splnění smluvních povinností nenastane, dochází k uplatnění smluvních pokut.

Při sjednávání smluvních pokut je nezbytné přihlížet k výši smluvní pokuty spolu s posouzením výše uvedených funkcí, a to i s ohledem na povahu a závažnost zajišťovaných povinností jako i případného postavení smluvních stran a jejich vzájemného vztahu. Cílem tohoto příspěvku je zamyšlení nad pouhou výšečí právní úpravou smluvní pokuty, zejména se budeme zabývat přiměřeností smluvní pokuty ve vztahu k dobrým mravům, jakož i k možnosti moderace smluvní pokuty a nastíníme vývoj dosavadní soudní judikatury.

Přiměřenost smluvní pokuty ve vztahu k dobrým mravům

Smluvní pokuta vzniká a je sjednávána dobrovolně, na základě uvážení smluvních stran. S ohledem na tuto skutečnost v rámci přípravy smluvní dokumentace a v ní stanovení smluvní pokuty je nezbytné pamatovat na její přiměřenost. Právní pohled na přiměřenost smluvní pokuty shrnul Nejvyšší soud České republiky ve svém rozhodnutí ze dne 25. 11. 2009, sp. zn. 33 Cdo 1682/2007 následovně *„Při zkoumání platnosti ujednání o smluvní pokutě z hlediska dobrých mravů je nutno uvážit funkce smluvní pokuty (tj. funkci preventivní, uhrazovací a sankční). V souvislosti s výší smluvní pokuty je třeba, aby pokuta zahrnovala všechny škody, které lze rozumně v daném konkrétním vztahu s porušením určité povinnosti očekávat, musí mít dostatečnou, nikoliv však přemrštěnou pobídkovou výši. Přiměřenost výše smluvní pokuty je třeba posoudit s přihlédnutím k celkovým okolnostem úkonu, jeho pohnutkám a účelu, který sledoval. V úvahu je třeba rovněž vzít výši zajištěné částky, z níž lze také usoudit na nepřiměřenost smluvní pokuty s ohledem na vzájemný poměr původní a sankční povinnosti.“*

V případě smluvní pokuty stanovené za každý den prodlení je celkem ustálená rozhodovací praxe, když například rozhodnutím Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. 5. 2007, sp. zn. 33 Odo 438/2005 bylo stanoveno *„Smluvní pokuta sjednaná ve výši zhruba 0,5 % denně z dlužné částky je posuzována jako platné ujednání, které je v souladu s dobrými mravy, ujednání o smluvní pokutě ve výši 1 % denně je považováno za neplatný právní úkon, který se přičí dobrým mravům.“*

Dobré mravy a moderace smluvní pokuty

Pokud se zaměříme na soulad smluvní pokuty s dobrými mravy a její případnou neplatnost, budeme vycházet z § 580 občanského zákoníku. Uvedený paragraf stanoví, že právní jednání, které je v rozporu s dobrými mravy, je neplatné. Zároveň ve vztahu k neplatnosti smluvní pokuty pro rozpor s dobrými mravy je nutné přihlížet k ustanovení § 2051 občanského zákoníku upravující moderaci smluvní pokuty. Ustanovení § 2051 občanského zákoníku představuje speciální úpravu k § 580 občanského zákoníku a stanoví, že *„Nepřiměřeně vysokou smluvní pokutu může soud na návrh dlužníka snížit s přihlídnutím k hodnotě a významu zajišťované povinnosti až do výše škody vzniklé do doby rozhodnutí porušením té povinnosti, na kterou se vztahuje smluvní pokuta. K náhradě škody, vznikne-li na ni později právo, je poškozený oprávněn do výše smluvní pokuty.“* S ohledem na znění tohoto ustanovení je právní úprava v zásadě vykládána dvěma způsoby:

- soud má možnost smluvní pokutu moderovat dle § 2051 občanského zákoníku, a to na návrh dlužníka, ovšem nelze se domáhat úplného zrušení smluvní pokuty pro její nepřiměřenou výši, která je v rozporu s dobrými mravy,
- soud má možnost smluvní pokutu moderovat dle § 2051 občanského zákoníku na návrh dlužníka, ovšem v případě, že dlužník ničeho nenavrhne, je soud povinen prohlásit ujednání o smluvní pokutě za neplatné ex officio pro rozpor s dobrými mravy (§ 588 NOZ). [1]

Zastávám názor, že smluvní pokuta, která je nepřiměřená, je i přes výše uvedené nadále sjednána v rozporu s dobrými mravy. Za tímto účelem je nutné objasnit pojem dobré mravy. Ustanovení § 580 NOZ tento pojem nedefinuje. Zjednodušeně je možné říci, že dobré mravy jsou chápány jako korektiv platnosti právních jednání, který se uplatňuje vedle zákona a dopadá na taková právní jednání, která sice zákonu neodporují, přesto však pro rozpor s dobrými mravy nemohou obstát[2]. Uvedená definice v mnoha případech nemusí být považována za dostačující. Snaha o definici dobrých mravů byla učiněna jak ze strany Nejvyššího soudu České republiky, tak i Ústavního soudu České republiky. Domnívám se, že nadále je možné pro posouzení souladu smluvní pokuty s dobrými mravy aplikovat dosavadní judikaturu zabývající se dobrými mravy.

Konkrétně rozhodnutím Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. 11. 2009, sp. zn. 33 Cdo 1682/2007 byl učiněn výklad pojmu dobré mravy ve vztahu ke smluvní pokutě, následovně *„Právní úkon se přičítá dobrým mravům, jestliže se jeho obsah ocitne v rozporu s obecně uznávaným míněním, které ve vzájemných vztazích mezi lidmi určuje, jaký má být obsah jejich jednání, aby bylo v souladu se základními zásadami mravního řádu demokratické společnosti. Dobré mravy netvoří společenský normativní systém, nýbrž jsou spíše měřítkem etického hodnocení konkrétních situací odpovídajícím obecně uznávaným pravidlům slušnosti, poctivého jednání apod. Dobré mravy jsou vykládány jako souhrn společenských, kulturních a mravních norem, jež v historickém vývoji osvědčují jistou neměnnost, vystihují podstatné historické tendence, jsou sdíleny rozhodující částí společnosti a mají povahu norem základních. Ke konkretizaci takto obecně stanovených pravidel je třeba užít dalších vodítek, ze kterých lze usoudit, co je ve vztahu ke smluvní pokutě v souladu se společenskými, kulturními a mravními normami.“*

Výše uvedené rozhodnutí bylo následně rozvedeno rozhodnutím Nejvyššího soudu České republiky ze dne 29. 8. 2013, sp. zn. 33 Cdo 131/2012 takto *„Z hlediska přiměřenosti výše smluvní pokuty je na místě hodnotit odlišně smluvní pokutu sjednanou ve formě pevně stanovené částky a smluvní pokutu sjednanou formou určité sazby za stanovenou časovou jednotku. Pevně stanovenou smluvní pokutu ve výši několikanásobku zajištěné částky je možno (při současném zohlednění všech okolností případu) považovat za nepřiměřenou právě s ohledem na poměr mezi hodnotou zajištěné pohledávky a výší smluvní pokuty, kterou by v takovém případě byl dlužník povinen zaplatit i třeba jen za několik dnů prodlení.“*

Rozporem s dobrými mravy se pak zabývalo i usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 12. 2. 2009, které stanoví „*Úvaha, zda konkrétní smluvní ujednání je či není v rozporu s dobrými mravy, se odvíjí od posouzení všech zvláštností každého případu individuálně a závěry v konkrétním případě tak lze jen velmi obtížně zobecnit.*“

Ve vztahu ke speciálnímu ustanovení § 2051 NOZ, které zákonodárce upřednostňuje nad aplikací § 580 NOZ, lze pak učinit závěr, že pokud bude prokázán rozpor smluvní pokuty s dobrými mravy, uvedená smluvní pokuta nebude považována za neplatnou (vyjma situací, kdy smluvní pokuta nebyla sjednána řádně), nýbrž bude přistoupeno k moderaci sjednané smluvní pokuty. V takovém případě se domnívám, že moderace smluvní pokuty bude odvislá od argumentace dlužníka a jeho prokázání rozporu smluvní pokuty v době jejího sjednání s přiměřeností a dobrými mravy.

V návaznosti na uvedený závěr považuji za vhodné zároveň poukázat na rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 11. 4. 2018, sp. zn. 31 Cdo 927/2016, v jehož odůvodnění je uvedeno „*Jak vyplývá z judikatury Nejvyššího soudu (srov. např. rozsudek ze dne 17. 5. 2011 nebo rozsudek ze dne 24. 2. 2009, sp. zn. 23 Cdo 4784/2008), úvahy o nepřiměřenosti sjednané smluvní pokuty se logicky (z povahy věci) mohou upínat toliko k těm okolnostem, které tu byly v době jejího sjednání; otázku, zda byla smluvní pokuta sjednána v (ne)přiměřené výši, nelze posuzovat z pohledu skutečností, které nastaly až poté, kdy byla smluvní pokuta v určité výši (přiměřené či nepřiměřené) sjednána. Ke skutečnostem, které nastaly po sjednání smluvní pokuty, nelze při hodnocení (ne)přiměřenosti sjednané smluvní pokuty přihlížet.*“

Citované rozhodnutí je významné z pohledu moderace smluvní pokuty ve vztahu k předchozímu započtení smluvní pokuty. Uvedeným rozhodnutím bylo stanoveno na rozdíl od dosavadní soudní praxe, že soud může k moderaci přistoupit i poté, co nárok na smluvní pokutu zanikl započtením. Jelikož moderace smluvní pokuty ve smyslu § 2051 občanského zákoníku představuje ustanovení kogentní, bylo soudem stanoveno, že nelze připustit, aby jednostranným úkonem započtení došlo k vyloučení možnosti moderace. Zároveň bylo v citovaném rozhodnutí uvedeno, že moderaci činí soud s účinky ex tunc k okamžiku sjednání smluvní pokuty, nikoliv s účinky ex nunc k okamžiku svého rozhodnutí.

Mgr. Eva Stuchlíková,
advokátka

[Trojan, Doleček a partneři, advokátní kancelář s.r.o.](#)

Hvězdova 1716/2b
140 00 Praha 4

e-mail: Eva.Stuchlikova@tdpa.cz

---

[1] Málek, O., K moderaci smluvní pokuty soudem a její možné neplatnosti pro rozpor s dobrými mravy, Právní prostor, 19. 6. 2015

[2] Lavický, P. a kol.: Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014

Další články:

- [„Za každou kauzou je živý příběh“](#)
- [Přehnaná, nebo důvodná prevence? Zajištění a utvrzení závazků v praxi](#)
- [Spoluvlastnictví a správa společné věci](#)
- [Doručování soudních písemností ze zahraničí do ČR](#)
- [Návrh nového zákona o digitální ekonomice](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 30.: Jednání za s.r.o. – zápis jednatelského oprávnění do obchodního rejstříku](#)
- [Předběžné opatření a další instituty k ochraně věřitelů při přeměnách](#)
- [Promlčení zápůjčky bez určení splatnosti v judikatuře Nejvyššího soudu](#)
- [Rozvod s mezinárodním prvkem a související otázky péče o děti a výživného](#)
- [Příkaz a příkaz na místě v přestupkovém řízení vedeném orgány inspekce práce](#)
- [Letiště a letecké stavby](#)